

TEFITÓ: Fakahinohino ki he Poupou ki he Tokotaha Liliu Tangata/Fefine

'Oku 'oatu 'e he fakahinohino ko 'ení 'a e tokoni kau ki he ngaahi palopalema angamaheni ki he ngaahi me'a 'oku fiema'u ke talanoa'i ke ne 'omi ha poupou lelei ma'á e kau ako liliu tangata/fehiné mo e ni'ihí 'i he 'apiakó. 'Oku fa'u 'a e ngaahi fakahinohino ko 'ení ke ne 'omi ha tataki mahu'inga ki he ngaahi 'apiakó. He 'ikai ke kau ai 'a e ngaahi tūkunga kotoa pē 'oku ala hoko. Ko e taumu'á ke ne 'omi ha fakahinohino vave ki he ngaahi 'apiakó ke nau fa'u ha 'ātakai malu mo ha 'ātakai 'oku poupou ki he akó, ki he tokotaha ako kotoa pē mo 'ai ke 'ilo'i 'e he kau ngāue 'i he 'apiakó 'a e founa lelei taha ke tokoni ai ki he ngaahi tūkunga, 'i he taimi 'e hoko aí.

'E lava ke matu'aki fakafo'ituitui 'a e ngaahi fiema'u e kau ako 'oku liliu tangata/fehiné makatu'unga 'i he ngaahi tūkunga 'o e tokotaha akó. 'Oku totonu ke siviliví'i 'a e ngaahi fiema'u 'o e tokotaha ako takitaha fakatautaha, 'a ia 'e lava ke fakahoko 'aki ha fakataha mo e tokotaha akó, pea kapau 'e taau, fakataha mo e mātu'a pe tauhi 'o e tokotaha akó. 'Oku totonu ke tuku 'e he kau ngāue 'o e 'apiakó ke fili 'a e tokotaha akó ki hono fakamahino mo hono fakahaa'i honau fakafa'ahinga fakaetangata pea 'oku totonu ke nau toka'i 'a e totonu 'o e tokotaha akó ki he'ene totonu fakatautaha mo e tu'unga 'ikai fakahāholó fekau'aki mo honau fakafa'ahinga fakaetangata mo hono fakahaa'í.

Faka'uhinga ki he Ngaahi Lea Mahu'ingá

'Oku 'uhinga 'a e "**Tu'unga fakasekisuale 'i hono fanau'í**" ki he tu'unga fakasekisuale, 'oku angamaheni'aki ko e "tangata" pe "fefine," 'a ia na'e 'ai ki ha tokotaha 'i hono fanau'í maí.

'Oku 'uhinga 'a e "**Fakafa'ahingá**" ki ha tō'onga fakasōsiale, fakae'atamai mo fakaeongo, 'oku tākiekina 'e ha ngaahi fiema'u 'a e sōsaietí 'a ia 'okú ne fakafa'ahinga ai ha tokotaha 'oku tō'onga fakafafine, fakaetangata, pe kehe.

'Oku 'uhinga 'a e "**Fakahaa'i 'o e Fakafa'ahingá**" ki he tō'onga 'a ia 'oku fakafofonga'i pe fakahaa'i ai 'e ha taha 'a hono fakafa'ahinga iá ki he ni'ihí kehé, taimi lahi 'oku fa'a hoko 'i he 'ulungāngá, teungá, founa 'ai 'ulú, ngaahi 'ekitivitií, le'ó, mo e tō'ongá.

'Oku 'uhinga 'a e "**Fakafa'ahinga Fakaetangata**" ki he ongo'i fakaeloto mo'oni 'a e tokotaha ki he'ene hoko ko ha tangata, fefine, pe kehe, neongo pe 'oku kehe pe 'ikai 'a e fakafa'ahinga fakaetangata mei he founa ngāue pe tu'unga fakasekisuale 'a e tokotaha 'i hono fanau'í. **'Oku 'i ai 'a e fakafa'ahinga fakaetangata 'a e tokotaha kotoa pē.**

'Oku 'uhinga 'a e "**Fakafa'ahinga fakaetangata tau'atāiná**" ki he hā mai ha fakafa'ahinga fakaetangata 'oku kehe mei he fakafa'ahinga angamaheni 'oku kaunga ki he tu'unga fakasekisuale 'o ha taha 'i hono fanau'í. 'E ala kehe 'a hono fakahaa'i ha fakafa'ahinga

Peesi 2

fakaetangata 'o ha taha mei he ngaahi fiema'u angamaheni ki he founa 'oku "totonu" ke hā mai pe fai 'e he fefiné mo e tangatá. **'Oku 'ikai tatau 'a e fakafa'ahinga fakaetangata tau'atāiná mo e liliu tangata/febiné; 'oku 'ikai ko e kau ako kotoa pē 'oku fakafa'ahinga fakaetangata tau'atāina, ko ha tokotaha liliu tangata/febine** .

'Oku 'uhinga 'a e **"Sex"** ki he ngaahi tō'onga chromosomal, hormonal, mo anatomical 'oku ngāue 'aki ki hono fakafa'ahinga ha fakafa'ituitui ko ha tangata pe fefine.

'Oku 'uhinga 'a e **"Liliu tangata/febine"** ki ha tokotaha ko hono fakafa'ahinga fakaetangatá 'oku kehe mei honau tu'unga fakasekisuale 'i honau fanau'í. 'Oku 'ikai tatau 'a e **"Liliu Tangata/Fefine"** mo e **"kei"**.

'Oku 'uhinga 'a e **"Liliú (Transition)"** ki he founa 'oku kamata mo'ui ha taha 'i ha fakafa'ahinga fakaetangata 'oku fakafa'ahinga 'aki 'a e tokotahá pea 'oku fa'a kau ai ha liliu 'i he anga 'o e valá, fili ha hingoa fo'ou, ko ha kole 'oku ngāue 'aki 'e ha ni'ihi ke faka'aonga'í 'a e fetonginaua totonú, pea malava pē ko ha faito'o mo ha tafa hoamouni.

Puipuitu'á

Kimuí ni mai, kuo ongo'i fiemālie ha tamaiki ako tokolahi ange ke fakahaa'í honau fakafa'ahinga liliu tangata/febiné mo kolea e poupou 'i he akó. Makehe mei aí, 'oku fakautuutu ke lahi ange ha ngaahi mātu'a kuo nau kole ki he ngaahi akó ke fakatokanga'í mo tokoni'í 'a e ngaahi fiema'u 'o 'enau fānau liliu tangata/febiné. Ki he fānau ako tokolahi, 'oku taku 'a e ngaahi 'apiakó ko ha ngaahi feitu'u malu ki he vahevahe 'o e ngaahi ongo 'oku nau ma'ú. Ko ia ai, 'oku mahu'inga ke fili ko e hā 'a e me'a 'oku taau taha ma'a 'etau kau akó, 'a kinautolu 'oku nau fakafa'ahinga ko e kau liliu tangata/febine mo kinautolu 'oku 'ikai.

Neongo kuo fakautuutu 'a e ngaahi palopalema 'o e kau ako kuo liliu tangata/febiné ki he ngaahi feitu'u fakaakó, pea kuo kamata 'i he ngaahi vahefonua lahi, kau ai 'a Hauai'i, ha fakahinohino ke tokoni ki he fānau ako liliu tangata/febiné, 'oku mahu'inga ke manatu'í 'oku kei fehanga'ahinga pē 'a e fānau ako ko 'ení mo ha ngaahi fakafe'ātungia lahi. 'Oku fakahoko 'e he Gay, Lesbian, Straight Education Network ("GLSEN") ha savea fakafonua fakata'u ua ke tukutaha e tokangá ki he ngaahi a'usia fakaako 'a e fānau ako kei, lesipiení, paisekisuale, mo e liliu tangata/febiné. Na'e ma'u 'i he GLSEN's 2023 National School Climate Survey, 'oku liunga tolu e a'usia 'e he fānau ako LGBT 'a e ngaahi laulanu kaunga ki he LGBT 'i he akó pea nau li'aki ako ai 'i he māhina kuo 'osí, ma'ulalo ange 'enau GPA 'i honau ngaahi kaungāme'á, pea ma'ulalo ange foki mo 'enau lotofalala 'iate kinautolú, pea lēvolo mā'olunga ange 'a e lotomafasia 'oku nau a'usía, 'i honau ngaahi kaungāme'á. ¹ 'Oku kau 'i he ngaahi sippinga 'o e laulanu 'oku fakatefito 'i he kau ako liliu tangata/febiné, kae 'ikai fakangatangata pē ki ai, 'a hono ta'ofi hono ngāue'aki ha ngaahi hingoa 'oku nau loto ki ai mo ha ngaahi fetonginauna, fiema'u ke ngāue 'aki 'a e falemālōlō/loki fetongi ki he tu'unga fakasekisuale ne nau ma'u 'i honau fanau'í. ²

'Oku 'i ai e fatongia mahu'inga e 'ū 'apiakó 'i he fakatupulaki e mo'ui lelei 'a e tokotaha akó, pea 'oku mahu'inga ke tau hokohoko atu 'i h ngāue fakataha mo e fānau akó mo honau ngaahi fāmilí.

¹ Kosciw, J. G. Greytak, E. A., Palmer, N. A., & Bosen, M. J. (2014). *Ko e Savea Fakafonua 'a e 'Apiakó 2013: Ko e ngaahi a'usia 'o e kau ako kei talavou 'oku lesipiení, kei, paisekisuale, mo liliu tangata/febine 'i he 'ū 'apiako 'i hotau fonuá.* Niu 'Ioke: GLSEN, 'i he 41.

² *Id.* 'i he 37-40

Ngaahi Lao Fakapule'anga mo Fakavahefonuá, mo e Ngaahi Tu'utu'uni 'o e Poate 'o e Akó

'Oku te'eki ke maau 'a e ngaahi Tu'utu'uni Fakalao kau ki he ngaahi tokoni mo e nofo'anga ma'á e fānau ako liliu tangata/fehiné. 'Oku tapu'i 'e Hauai'i fakatatau mo e lao e pule'angá, 'a e laulanú, kau ai hono fakafepaki'i ha ni'ihī fakafō'ituitui makatu'unga 'i he fakafa'ahinga fakaetangatá mo hono fakahaa'í. Te mau hokohoko atu hono muimui'i e ngaahi fakalalakaka fakalao lolotonga pea te mau toe vakai'i 'a e fakahinohino 'a e Potungāué 'o fakatatau ki he'ene taaú.

'Oku kau 'i he ngaahi lao fakapule'anga mo fakavahefonua 'okú ne lave'i 'a e laulanu makatu'unga 'i he tu'unga tangata/fehiné, fakafa'ahinga fakaetangatá, mo e/pe fakahaa'í e fakafa'ahinga fakaetangatá:

- **Title IX of the Education Amendments Act of 1972** 'a ia 'okú ne tapu'i 'a e laulanu mo e ngaohikovia makatu'unga 'i he tu'unga tangata/fehiné, 'i he malumalu 'o ha fa'ahinga polokalama pe 'ekitiviti fakaako 'okú ne ma'u ha tokoni fakapa'anga mei he pule'angá. 'Oku kau heni 'a e laulanu makatu'unga 'i hono fakahāhā ha me'a 'oku taku ko ha tō'onga angamaheni ki he sōsaietí, ki ha tu'unga tangata/fehiné 'o ha tokotaha fakafō'ituitui pe ko e 'ikai malava ke tau'atāina mei he ngaahi tō'onga angamaheni 'oku fakaetangata mo fakaefehiné.
- **Title IV of the Civil Rights Act of 1964** 'a ia 'okú ne tapu'i 'a e laulanu mo e ngaohikovia makatu'unga 'i he tu'unga tangata/fehiné 'i he ngaahi ako fakapule'angá mo e ngaahi kolisí. 'Oku kau heni 'a e laulanu makatu'unga 'i he si'i e tau'atāina 'i he ngaahi fakafa'ahinga fakaetangata angamaheni 'oku tukufakaholó.

'I he malumalu 'o e Title IX mo e Title IV, 'oku malu'i 'a e fānau ako kotoa pē kau ai e fānau ako liliu tangata/fehiné mo e fānau ako 'oku 'ikai ke nau muimui ki he ngaahi tu'unga tangata/fehiné angamaheni, mei he laulanu 'oku makatu'unga 'i he tu'unga tangata/fehiné.

- **State law (§§368-1, 489-2, and 489-3, Hawai'i Revised Statutes)** 'a ia 'okú ne malu'i 'a e fakafō'ituitui mei he laulanu 'oku makatu'unga 'i he fakafa'ahinga pe fakahaa'í e fakafa'ahingá 'i he ngaahi feitu'u fakapule'angá, ngāué, nofo'angá, mo e ma'u e faingamālie ki he ngaahi tokoni 'oku tokoni'i fakapule'anga mei he vahefonuá.
- **Title 8, Chapter 19 of the Hawai'i Administrative Rules** 'a ia 'oku kau ai hono tapu'i hano fai ha tō'onga 'i he lea pe 'ikai 'i he lea, 'a ia 'okú ne 'ai ke ongo'i 'e he ni'ihī kehé ha ta'efiemālie, kouna'í, fakamanamana'í, pe 'i ha fakatu'utāmaki koe'uhi ko ha ngaahi 'uhinga 'oku kau ai 'a e fakafa'ahinga fakaetangatá mo hono fakahāhaá.

Makehe mei aí, ko e taumu'a 'o e Potungāue Ako 'o Hauai'í ke fakalalakaka'i 'a e lavame'a fakaako, 'ulungaanga, mo'ui lelei fakaeloto 'o e tamasi'i kotoa pē 'i he sōsaietí. 'Oku fiema'u 'e he Vahefonuá ke poupu'i 'a e fānau ako kotoa pē 'i he fakalalakaka'i hono fakafa'ahinga kinautolú. 'Oku poupu'i 'e he ngaahi tu'utu'uni 'o e Poate Ako 'e ni'ihī, 'a e taumu'a ko 'ení, kau ai 'a e:

- **Policy E-3, Na Hopena A'o:** "'Oku ngāue fakataha 'a e DOE ko ha polokalama 'okú ne fakakau mai e tokotaha kotoa mei he komiuniti'i ke fakatupulaki e ngaahi founa ngāue

‘okú ne fakamālohia e ongo‘i kau maí, fatongiá, leleitahá, alohá, mo‘ui lelei fakalūkufuá mo Hauai‘í.”

- **Policy 101.1, Student Code of Conduct:** “Oku fiema‘u e fānau akó ke nau faitotonu, ‘ulungaanga faka‘apa‘apa mo faka‘apa‘apa‘i mo toka‘i e ni‘ihi kehé. ‘Oku ‘ikai totonu ke fakafihi ha tokotaha ki he ngaahi totonu ‘o e ni‘ihi kehé. ‘Oku kau heni hono ngāue ‘aki ha lea, tō‘onga mo e teuteu ‘oku taaú. ‘Oku fiema‘u e fānau akó ke ‘oua te nau ngaohikovia e ni‘ihi kehé ‘i ha fa‘ahinga founa pē.”
- **Policy 101.6, Comprehensive Student Support System:** “Oku fakatokanga‘i ‘e he BOE ‘a e mahu‘inga hono ‘oatu ha fakahinohino lelei ‘i ha ‘ātakai ‘oku malu, positivi, ‘ofa‘i mo poupou‘i e akó ...‘E lava ke ‘omi ‘e he DOE ha polokalama ngāue tokoni lelei ‘aupito ke poupou‘i ‘a hono faka‘aonga‘í, ‘o fakataumu‘a ki he [...] poupou‘i totonu ‘o e tokotaha akó ‘o fakafou ‘i ha ngaahi ngāue tokoni kehekehe.”
- **Policy 106.5, Focus on Students:** “Ko e tokanga ‘a e polokalama ako ki he ngaahi ako fakapule‘anga ‘o Hauai‘í ‘e tāfataha ia ki he tupulaki mo e fakalalakaka ‘o e tokotaha ako takitaha..”
- **Policy 305.10, Anti-Harassment, Anti-Bullying, and Anti-Discrimination Against Students by Employees:** “Oku tapu‘i faka‘aufuli ‘e he DOE ha fa‘ahinga ngaohikovia mo ha/pe houtamaki makatu‘unga ‘i he ngaahi me‘á ni: fakafa‘ahinga fakaetangatá mo hono fakahāhaá, tu‘unga faka‘ekonōmika ‘i he sōsaietí, fōtunga fakaesinó mo e ‘olieniteisini fakae‘ulungāngá mo fakasekisualé.” “He ‘ikai ta‘ofi ha tokotaha mei ha‘ane kau ki ha me‘a, fakasītu‘a‘i mei ha ngaahi lelei pe ko ha fakataumu‘a ke ngaohikovia, fakamamahi‘i mo laulanu ‘i ha fa‘ahinga polokalama, ngāue pe ‘ekitiviti‘a e DOE.”

‘Oku kau ‘i he ngaahi lao fakapule‘anga mo fakasiteiti‘ mo e ngaahi tu‘utu‘uni ‘a e BOE ‘oku lave ki he totonu fakataautaha ‘o e fānau akó, ‘a e:

- **‘Oku malu‘i ‘e he Family Educational Rights and Privacy Act (FERPA)** ‘a e ‘ikai fakahāhāholo e ngaahi lekooti fakaako ‘o e tokotaha akó. ‘I he malumalu ‘o e FERPA, kuo pau ke ma‘u ‘e he ngaahi akó ha ngaahi fakangofua kuo tohinima mei ha mātu‘a/tauhi fānau fakalao, kimu‘a pea tukuange atu ha fakamatala mei ha lekooti fakaako ‘o ha tokotaha ako, ki he ni‘ihi kehé.
- **‘Oku pule‘i ‘e he Title 8, Chapter 6 of the Hawai‘i Administrative Rules** ‘a e tu‘unga ‘ikai fakahāhāholo ‘o e lekooti fakataautahá, kau ai e ngaahi lekooti ‘o e fānau akó.
- **‘Oku pule‘i ‘e he Title 8, Chapter 34 of the Hawai‘i Administrative Rules** ‘a e malu‘i ‘o e ngaahi totonu fakaako mo e tu‘unga fakataautaha ‘o e fānau akó mo e ngaahi mātu‘á.
- **BOE Policy 500.21, Student Information and Confidential Records:** “Oku ‘ikai totonu ke fakahā pe tukuange ha fakamatala fekau‘aki mo e fānau akó fakafo‘ituitui pe fānau ako kuo ‘osi mei he ngaahi ako fakapule‘angá, ‘e ha tokotaha ngāue ‘i he Potungāue Akó (Potungāué), tukukehe ‘o ka fakamafai‘i ‘e he tokotaha akó, mātu‘á, tauhi fānaú, fakangofua ‘e he Potungāué, pe fakamahino ‘e he laó. Ko e ngaahi lipooti ‘oku faka‘ilonga‘i “‘ikai fakahāhāholó” ‘oku ‘i ai ha fakamatala ai ‘o ha natula pelepelengesi mo

fakataautaha, pea kuo pau ke malu'i mo faka'apa'apa'i 'o fakatatau mo e ngaahi founa ngāue fakapalofesinalé. Ko e ngaahi lipooti peheé 'oku totonu ke 'oua na'a tuku 'i ha faile 'oku ma'u ngofua ai 'e he kakai. [...] Kuo pau ke tauhi 'e he ngaahi 'apiako fakapule'anga kotoa pē 'a e ngaahi faile fakataautaha 'o e tokotaha ako tu'upaú 'o fakatatau ki he Potungāue pe laó .”

Fakahinohinó

'Oku totonu ke ngāue 'a e ngaahi 'apiakó ke fa'u ha 'ātakai ako 'okú ne fakamahu'inga'i mo faka'apa'apa'i 'a e fānau ako kotoa pē mo poupou'i 'a e fakalalakaka kakato 'o e tamasi'i akó. 'Oku fakamatala'i atu 'i lalo 'a e fakahinohino ki he ngaahi fiema'u angamaheni mo e ngaahi tūkunga 'e ala hokó,

Fili ha Fakafa'ahinga Fakaetangata 'a e Tokotaha Akó

'Oku totonu ke tali 'e he 'ū 'apiakó 'a e fakafa'ahinga fakaetangata 'oku loto mo'oni ki ai 'a e tokotaha akó. 'Oku 'ikai fiema'u ke ma'u 'e ha tokotaha ako ha tala fakafaito'o pe tala fakamo'uilelei fakae'atamai pe ko ha founa fakafaito'o, kae lava ke faka'aonga'i mo faka'apa'apa'i.

'E malava ke kamata'i 'e ha tokotaha ako kuo liliu tangata/efine, 'a ia kuo mateuteu ke liliu 'i he sōsaietí tatau ai pē pe 'oku foua 'e he tokotaha akó ha liliu 'o tafa, ha founa ngāue ke liliu 'a e founa 'oku fakafe'iloaki ai 'a e tokotaha akó (hingoa mo e fetongi nauna 'oku loto ki aí.) ko 'enau teuteú, mo lava 'o kau ki he fa'ahinga 'ekitivití mo e ngaahi fale 'oku loto ki aí.

'Oku kehekehe 'a e tūkunga 'o e tokotaha ako kotoa pē, ko ia ai 'oku tootnu ke kamata 'a e founa ngāue ko 'ení 'aki ha fakataha 'i he vaha'a 'o e tokotaha akó mo ha tokotaha ngāue, faifale'i, ke alea'i 'a e fa'ahinga tokoni 'oku kolea 'e he tokotaha akó. Lolotonga 'a e fuofua fakatahá, 'oku totonu foki ke feinga 'a e faifale'i pe tokotaha ngāue ke 'ilo'i 'o a'u ki he ngata'anga 'o e me'a 'oku 'ilo ki ai 'e he mātu'á 'o kau ki he fakafa'ahinga fakaetangata 'o e tokotaha akó. 'E malava ke kau pe 'ikai fakakau mai 'a e mātu'a 'o e tokotaha akó ki he fuofua fakatahá, makatu'unga 'i he ngaahi tūkunga 'o e tokotaha fakafaito'itu'itu'i mo e founa na'e kamata'aki 'a e fakatahá. 'E malava ke 'i ai ha ngaahi tūkunga, kuo te'eki talanoa ha tokotaha ako ki he 'enau mātu'á kau ki honau tu'unga liliu tangata/efiné, kae kei kolea pē ha poupou. Ko e ngaahi me'a ko 'ení 'oku fa'a lahi ange 'ene hokó 'i he lēvolo 'apiako lotolotó mo e 'apiako mā'olungá, 'i he'ene hoko 'i he lēvolo ako tokamu'á.

'Oku totonu ke liliu 'e he 'ū 'apiakó 'a e ngaahi tokoní ke feau e liliu 'oku fakahoko 'e he tokotaha akó, pea kuo pau ke lekooti 'a e ngaahi tokoní. 'Oku totonu ke fakamo'oni 'a e tokotaha akó pea mo e 'apiakó 'i ha pepa 'okú ne fakamatala'i ai 'a e ngaahi tokoni kuo felotoi ke fakahokó. 'Oku poupou'i 'a e ngaahi akó ke nau ngāue 'aki 'a e Palani Tokoni Fakafa'ahinga Fakaetangata 'o e Tokotaha Akó (Attachment A) ko ha fakamatala pepa kuo fa'u ki he felotoi 'i he vaha'a 'o kinautolu kotoa pē 'oku kaunga ki he ngaahi tokoni kuo fai ki ai 'a e felotoí.

Hili hono fa'u 'a e palaní, 'oku totonu leva ke muimui'i 'e he faifale'i pe pulé 'a e tokotaha ngāue totonu (kuo taau ki he ngaahi tokoni kuo fai ki ai e felotoí) ke fakahā kiate kinautolu 'a e fakafa'ahinga fakaetangata kuo fili 'e he tokotaha akó pea mo e ngaahi tokoni kuo fai ki ai 'a e felotoí. 'I he faka'au ko ia ke fakalalakaka 'a e fakafa'ahinga 'o e tokotaha akó, 'e ala liliu 'a 'enau ngaahi tokoni 'oku fiema'ú. 'E ala kamata'i 'e he tokotaha akó pe ko 'enau mātu'á/tauhi ha

fakataha mo ha faifale'i pe pule 'i he akó ke liliu 'a e palani tokoní, tautefito kapau ko e ngaahi tokoni ne kolé 'oku fekau'aki ia mo ha ngaahi fale kuo fakamavahe'i makatu'unga 'i he tu'unga ko e tangata/feFINE. 'Oku totonu ke toe vakai'i 'e ha faifale'i pe pule 'a e palani 'o fakatatau mo e fiemaú, fakataha mo e tokotaha akó (mo e mātu'á kapau 'oku kau ai) ki he hokohoko atú. 'Oku totonu ke hokohoko atu pē 'a e pou pou ki he fānau ako liliu tangata/feFINE.

SĪPINGA 'ULUAKÍ: Ko ha tokotaha ako 'oku 'asi ko ha tangata 'oku fa'a tui ha vala 'oku angamaheni 'aki ke tui 'e he feFINE, hangē ko e piva mo e kofu. 'Oku fa'a ngāue 'aki 'e he tokotaha akó ha ngaahi fale 'oku fakataumu'a ma'á e kakai tangatá pea kuo te'eki ai ke fekau ke ne fai ha me'a kehe ai. 'Oku hokohoko atu hono ngāue 'aki 'e he tokotaha akó 'a e hingoa fakalaó, 'a ia ko ha hingoa tukufakaholo ma'á e tangata. 'I he tūkunga ko 'ení, mahalo he 'ikai mahu'inga ia ke fai ha me'a. 'Oku hā mai ko e tokotaha ako ko 'ení 'oku 'i he fakafa'ahinga fakaetangata tau'atāina pea malava pe 'ikai ke fakafa'ahinga ia ko ha tokotaha liliu tangata/feFINE. Kapau 'oku a'usia 'e he tokotaha akó 'a e fakamamahí pe ngaohikoviá, 'oku totonu ke ala atu ha faifale'i pe ko ha kau ngāue kehe 'o e 'apiakó mo ha ngaahi tokoni ke solova 'aki 'a e fakamamahí pe ngaohikoviá.

SĪPINGA UÁ: Kole 'e ha tokotaha ako mo e mātu'a 'o e tokotaha akó ha fakataha mo e puleakó. 'Oku ma'u 'e he tokotaha akó ha fakamatala fakapepa mei ha tokotaha palofesinale fakafaito'o fekau'aki mo e fakafa'ahinga fakaetangata 'o e tokotaha akó. 'Oku fakapatonu ange 'a e tūkunga ko 'ení. 'E malava ke faka'aonga'i 'a e fakataha ko 'ení pe ko ha fakataha ki mui ai ke fa'u ha Palani Tokoni ki he Fakafa'ahinga Fakaetangata 'a e Tokotaha Akó ki he tokotaha ako liliu tangata/feFINE. 'Oku totonu leva ke muimui'i 'e he faifale'i pe pule 'i he akó, 'a e tokotaha ngāue totonu 'i he akó ke fakahā ange 'a e fakafa'ahinga fakaetangata 'o e tokotaha akó pea mo e ngaahi tokoni kuo fai ki ai e felotoí.

SĪPINGA TOLÚ: 'Oku talanoa ha tokotaha ako 'oku hā feFINE, ki ha faiako mo 'oange ha hingoa tangata pea kole ke ui 'aki ia 'a e ngaahi fetongi nauna ki he tangatá. 'Oku totonu ke tali 'e he faiakó ke ngāue 'aki 'a e hingoa mo e fetongi nauna 'oku loto ki ai 'a e tokotaha akó pea fakahā ange ki he tokotaha akó, 'e ngāue fakataha 'a e akó mo e tokotaha akó 'o kapau 'e kole, fekau'aki mo e ngaahi tokoní mo e nofo'angá.

Faingamālie ki he Ngaahi Fale Fakamavahe ma'á e Tu'unga Tangata/FeFINE

'I he ngaahi tūkunga 'oku loto ai 'a e tokotaha akó ki ha tau'atāina fakatautaha 'oku lahi angé pe ongo'i 'ikai malu, 'oku totonu ke 'oatu 'e he ngaahi akó ha faingamālie lelei ke hū ki ha ngaahi fale kehe. 'Oku kau heni 'a e ngaahi fale mālōloó mo e loki fetongí.

Faingamālie Hū ki he Fale Mālōloó

'E lava ke vahe'i 'e he ngaahi akó ha fale mālōloó mavahe ma'á e fānau ako tangatá mo e feFINE. 'Oku totonu ke lava e fānau akó 'o hū ki he fale mālōloó 'oku vahe'i ki honau fakafa'ahinga fakaetangata totonú.

'I he taimi 'oku kau ai 'i he tokoni ki he tokotaha ako liliu tangata/feFINE 'a e lava ke hū ki ha fale mālōloó 'oku vahe'i ki honau fakafa'ahinga fakaetangata totonú, mahalo 'e fiema'u ke fokotu'u ha fale kehe ma'á e fānau ako kehé. 'I he tūkunga ko 'ení, kapau 'e loto ha tokotaha ako, liliu tangata/feFINE pe 'ikai, pe ongo'i ta'efiemālie, 'oku totonu ke feinga ma'u pē 'a e 'apiakó ke 'omi ki he tokotaha akó ha fale mālōloó kehe ke lava 'o hū ki ai (e.g., fale mālōloó loki taha pe ko e fale mālōloó 'i he 'ōfisi ki he mo'ui lelei.) 'Oku totonu ke fili 'a e tokotaha ako liliu tangata/feFINE ko e fē

Peesi 7

‘a e fale mālōlō ke ne ngāue ‘akí. ‘Oku ‘ikai totonu ke fakamālohi‘i ha tokotaha ako liliu tangata/fefine ke ne ngāue ‘aki ha falemālōlō kehe. ‘E malava ke foua ‘e he ngaahi akó ha ngaahi sitepu ke vahe‘i ha falemālōlō ki ha “fakafa‘ahinga fakaetangata fakafa‘ahinga” ‘i he ‘enau ‘apiakó.

SĪPINGA ‘ULUAKÍ: ‘Oku fie ngāue ‘aki ‘e ha tangata liliu tangata/fefine (mei he fefine ki he tangata) ‘a e falemālōlō ki he tamaiki tangatá ‘i he ‘apiakó. ‘Oku totonu ke faka‘atā ke ne ngāue ‘aki ‘a e falemālōlō ki he tamaiki tangatá, koe‘uhi ko ‘ene fuofua fakafa‘ahinga fakaetangatá ia.

SĪPINGA UÁ Ko ha tokotaha ako fefine liliu tangata/fefine ‘oku ta‘efiemālie koe‘uhí kuo ngāue ‘aki mai ‘e ha fefine liliu tangata/fefine (mei he tangata ki he fefine) ‘a e falemālōlō ki he tamaiki fefiné. ‘Oku totonu ke faka‘atā ‘a e ta‘ahine liliu tangata/fefiné ke ne ngāue ‘aki ha falemālōlō kehe.

SĪPINGA TOLÚ: ‘Oku ta‘efiemālie ha fefine liliu tangata/fefine (mei he tangata ki he fefine) ‘i hono ngāue ‘aki e falemālōlō ‘a e tamaiki fefiné, ka ‘oku ‘ikai loto ke ne ngāue ‘aki ‘a e falemālōlō ma‘á e tamaiki tangatá koe‘uhí ‘oku ‘ikai ongo‘i malu ‘i he ‘ātakai ko iá. ‘Oku totonu ke faka‘atā ‘a e tokotaha akó ke ne ngāue ‘aki ha falemālōlō kehe hangē ko e sīpinga ‘i ‘olungá.

SĪPINGA FAÁ: Ko ha tokotaha ako ‘oku hā ko ha tangata, ‘oku fakatokanga‘i ‘okú ne lue ki he falemālōlō ‘a e tamaiki fefiné. ‘I he fakafetaulaki atu ki ai ha tokotaha ngāue ‘i he ‘apiakó, ‘oku fakahā ange ‘e he tokotaha akó ko hono fuofua fakafa‘ahinga fakaetangatá ko e fefine. ‘Oku tootnu ke faka‘atā ‘a e tokotaha akó ke ne ngāue ‘aki ‘a e falemālōlō ‘o e tu‘unga fakaetangata ‘oku fakafa‘ahinga ‘aki iá. Fakahā ange ki he tokotaha akó, kapau ‘e kole, ‘e ngāue ‘a e ‘apiakó fakataha mo e tokotaha akó kau ki ha ngaahi tokoni mo ha ngaahi fale ke ngāue ‘aki.

Faingamālie Hū ki he Loki Fetongí

‘Oku vahe‘i ‘e he akó ha ngaahi loki fetongi mavahe ma‘á e fānau ako tangatá mo e fefiné. ‘Oku tootnu ke lava e fānau akó ‘o hū ki he loki fetongi ‘oku fakatatau mo honau fuofua fakafa‘ahinga fakaetangatá.

‘I he taimi ‘oku kau ‘i he tokoni ‘a e tokotaha ako liliu tangata/fefiné ‘a e lava ke hū ki ha loki fetongi ‘oku tatau mo honau fuofua fakafa‘ahinga fakaetangatá, mahalo ‘e fiema‘u ke ai ha loki makehe ma‘anautolu pe ko e fānau ako kehé. Kapau ‘oku loto ha fa‘ahinga tokotaha ako pē, tatau ai pē pe ‘oku liliu tangata/fefine pe ‘ikai, ke ne ma‘u ha totonu fakatautaha lahiange neongo pe ko e hā ‘a e ‘uhingá, ‘oku totonu ke ‘oatu ‘e he akó ha faka‘atā ki hano fetongi lelei, hangē ko e:

- (1) Vahe‘i ha loki fetongi ‘oku ofi ki he ‘ōfisi ‘o e faiako va‘ingá pe ko ha kulupu ngaahi kaungāme‘a tokoni;
- (2) Ngāue ‘aki ha ‘ēlia fakatautaha ‘i he ‘ēlia fakapule‘anga ‘o e fale ‘oku ‘i ai e loki fetongí;
- (3) Ngāue ‘aki ha ‘ēlia fakatautaha ‘oku ofí; pe
- (4) Ko ha taimi tēpile fetongi ‘oku toumoliliu.

SĪPINGA ‘ULUAKI: ‘Oku loto ha tamasi‘i liliu tangata/fefine (mei he fefine ki he tangata) ke fetongi ‘i he loki fetongi ‘a e tamaiki tangatá. ‘Oku tootnu ke faka‘atā ke ne fetongi ‘i he loki fetongi ‘o e tamaiki tangatá, koloá pē ke ne ongo‘i malu.

SĪPINGA UA: ‘Oku ta‘efiemālie ha tamasi‘i liliu tangata/fefine (mei he fefine ki he tangata) ke fetongi ‘i he loki fetongi e tamaiki tangatá, ka ‘oku ‘ikai loto ke fetongi ‘i he loki fetongi e tamaiki

fefiné koe'uhí 'okú ne fakafa'ahinga ia ko ha tangata pea 'okú ne ongo'i 'oku taau pē. 'Oku totonu ke feinga 'a e akó ke feau e fiema'u e tokotaha akó 'o ngaūe 'aki e taha 'o e ngaahi me'a na'e lisi atu 'i he Fakahinohinó pe ko ha fetongi tatau kehe.

SĪPINGA TOLÚ: Kuo fili 'e ha ta'ahine liliu tangata/fefine (mei he tangata ki he fefine) ke fetongi 'i he loki fetongi e tamaiki fefiné. 'Oku ta'efiemālie ha fānau ako fefine 'ikai liliu tangata/fefine 'i he tūkunga ko 'ení. 'Oku totonu ke 'oange ki he fānau ako fefine 'ikai liliu tangata/fefiné ha taha 'o e ngaahi me'a kuo lisi 'i he Fakahinohino ko 'ení, pe ko ha me'a kehe, pe ko ha me'a tatau pē.

Ngaahi Fefononga'aki 'i he Pō Kakatō mo e Nofo'angá (Ngaahi Ako Nofoma'ú)

Kuo pau ke faka'atā 'e he ngaahi akó 'a e fānau ako liliu tangata/fefine ke nau ma'u ha ngaahi fale nofo'anga 'oku taau mo e fuofua fakafa'ahinga fakaetangata 'o e tokotaha akó. He 'ikai lava 'e he ngaahi akó 'o fakamālohi'i ha tokotaha ako liliu tangata/fefine ke nofo 'i ha fale tautau toko taha pe fakahā ha fakamatala fakatautaha ka 'oku 'ikai fiema'u ha fakamatala tatau mei he fānau ako kehé. Ka neongo ia, 'oku 'ikai tapu'i ha ako ia mei hono tali ha kole tau'atāina ha tokotaha ako ke nofo 'i ha fale tautau toko taha, kapau 'e fili ki ai 'a e tokotaha akó.

Ngaahi Hingoa mo e Fetongi Nauna 'oku Loto ke Ngāue 'akí

'Oku ma'u 'e he fānau ako liliu tangata/fefiné 'a e totonu ke ui kinautolu 'aki ha hingoa mo ha fetongi nauna 'oku fenāpasi mo honau fuofua fakafa'ahinga fakaetangata. Kapau 'e kole 'e he fānau akó, 'oku totonu ke ui kinautolu 'e he tokotaha ngāue 'aki 'a e hingoa mo e fetongi nauna 'oku fenāpasi mo honau fuofua fakafa'ahinga fakaetangata takitaha. 'Oku 'ikai fiema'u 'a e fānau ako liliu tangata/fefiné ke nau ma'u ha hingoa fakalao pe liliu honau fakafa'ahinga fakaetangata pe ko e liliu honau ngaahi lekooti *faka'ofisialé*. 'Oku 'ikai kau heni ha lea na'e 'ikai fakataumu'a ke fai pe ko ha fehalaaki mo'oni, ka 'oku ngāue 'aki ia kapau na'e fakataumu'a pe ko ha toutou fakafisinga ke faka'apa'apa'i ha fakafa'ahinga fakaetangata 'o ha tokotaha ako, 'a ia 'oku totonu ke lau ia ko ha tō'onga 'oku laulanu.

'Oku totonu ke fakahā ki he kau faiako mo e kau ngāue kehe 'o e 'apiakó 'a e hingoa 'oku loto e tokotaha akó ke ngāue 'aki 'i he'ene taimi tēpilé pea mo e fetongi nauna 'oku loto ke ui 'aki 'a e tokotaha akó. 'I he taimi 'oku ngāue 'aki ai 'e he polokalama fakamatala 'o e tokotaha ako DOE 'a e (*hangē ko e, SIS*) "hingoa 'oku loto ki aí," 'oku totonu ke fakatokanga'i 'a e hingoa 'oku loto ki ai 'a e tokotaha akó. 'Oku totonu ke tokanga 'a e kau faiakó mo e kau ngāue kehe 'o e 'apiakó ke fakapapau'i 'oku 'ikai fakahāhāholo 'a e hingoa fakalao 'o e tokotaha ako liliu tangata/fefiné, kapau 'oku kehe mei he hingoa 'oku loto ke ngāue 'akí.

SĪPINGÁ: 'Oku ha'u ha tokotaha ako ki he faiakó 'o 'oange ha hingoa fefine pea kole ke ngāue 'aki 'a e fetongi nauna ki he fefiné, neongo kapau ko e tu'unga fakasekisuale 'o e tokotaha akó 'i hono fanau'í 'oku lisi ko e tangata pea ko e hingoa fakalao 'oku 'asi ko e tangata. 'Oku totonu ke tali 'e he faiakó ke ngāue 'aki 'a e hingoa 'oku loto ki ai 'a e tokotaha akó pea mo e fetongi nauna pea tokoni'i leva 'a e tokotaha akó ke fokotu'u ha fakataha mo ha faifale'i pe ko ha pule. Lolotonga 'a e fuofua fakataha ko 'ení, 'oku totonu foki ke feinga 'a e faifale'í pe pulé ke 'ilo'i ko e hā 'a e ngata'anga 'o e me'a 'oku 'ilo 'e he mātu'a 'o e tokotaha akó fekau'aki mo e fakafa'ahinga fakaetangata 'o e tokotaha akó. 'Oku totonu ke fokotu'u ha Palani Tokoni ki he Fakafa'ahinga Fakaetangata 'o e Tokotaha Akó 'i ha fakataha hoko. 'Oku totonu leva ke

muimui'i 'e he faifale'í pe pulé 'a e faiakó mo ha kau ngāue kehe 'o e akó ke fakahā kiate kinautolu 'a e ngaahi tokoni kuo fai ki ai e felotoí.

Ngaahi Lekootí, Totonu Fakataautahá, mo e Tu'unga 'Ikai Fakahāhāholó

'I he taimi ko 'ení, 'oku fiema'u e ngaahi akó ke nau ngāue 'aki ha hingoa fakalao 'o ha tokotaha mo e tu'unga fakasekisuale 'i hono fanau'í 'i ha ngaahi sivi tu'upau mo ha ngaahi lipooti faka'ofisiale. 'Oku totonu ke toka'i 'e he kau ngāue 'o e akó, 'e malava ke 'ikai tau'atāina 'a e fakafa'ahinga fakaetangata 'o e tokotaha ako kuo liliu tangata/fehiné mei he ngaahi lekooti faka'ofisialé pea malu'í 'a e totonu fakataautaha 'o e tokotaha akó 'aki e fakamama'o mei hano vahevahe 'a e hingoa fakalao 'o e tokotaha akó pea mo hono tu'unga fakasekisuale 'i hono fanau'í, 'i ha fa'ahinga taimi pē 'e malava aí.

'Oku totonu ke tauhi 'ikai fakahāhāholo 'a e fakamatala kau ki ha fakafa'ahinga fakalao 'ha tokotaha ako kuo liliu tangata/fehiné, fakafa'ahinga fakaetangata 'o ha tokotaha ako kuo liliu tangata/fehiné, mo e tu'unga fakasekisuale 'i hono fanau'í. 'Oku ala maumau'í 'a e lao ki he totonu fakataautahá, hangē ko e FERPA, 'i he taimi 'oku vahevahe ai ha fakamatala pehē ki ha fānuu ako kehe, ki honau mātu'á, pe ko ha ni'ihī kehe pē. 'Oua na'a vahevahe ha fakamatala te ne ala fakahā ai ki he ni'ihī kehé ha tu'unga 'o ha tokotaha ako kuo liliu tangata/fehiné, tukukehe kapau 'oku fiema'u fakalao ke ne fakahoko, pe kuo fakamafai'í 'a e tokotaha akó ke ne fakahā ha me'a pehē. Kapau ko e lekooti pe ko e fakamatala 'oku 'omi fekau'aki mo e tokotaha akó 'oku 'ikai ko ha lekooti fakalao pe 'oku 'ikai fiema'u fakalao ke ngāue 'aki 'e he akó ha hingoa fakalao pe tu'unga tangata/fehiné 'o ha tokotaha ako, 'oku totonu ke ngāue 'aki 'e he akó 'a e hingoa, fetongi nauna, faka'ilonga fakafa'ahinga fakaetangata na'e kole 'e he tokotaha akó.

SĪPINGA 'ULUAKÍ: Ko ha tangata liliu fehiné/tangata (mei he fehiné ki he tangata) 'oku 'i ai hono hingoa fehiné fakalao pea mo ha hingoa tangata 'oku loto ke ngāue 'aki. 'I he fuofua kalasí, 'oku tohi 'e he faiakó 'a e hingoa kotoa 'o e fānuu akó 'i ha ngaahi kaati 'i honau tesí. 'Oku 'alu 'a e tokotaha akó 'o fakamatala ki he faiakó 'oku loto ke ngāue 'aki 'a hono hingoa 'oku loto ki aí 'i hono tesí. 'Oku totonu ke fa'u 'e he faiakó ha kaati fo'ou 'o ngāue 'aki 'a e hingoa 'oku loto ki ai 'a e tokotaha akó. 'Oku totonu ke tokoni 'a e faiakó ki he tokotaha akó ke fokotu'u ha fakataha mo ha faifale'í pe pule. Lolotonga e fuofua fakatahá, 'oku totonu foki ke feinga 'a e faifale'í pe pulé ke 'ilo'í ko e hā 'a e ngata'anga 'o e me'a 'oku 'ilo 'e he mātu'a 'o e tokotaha akó fekau'aki mo e fakafa'ahinga fakaetangata 'o e tokotaha akó. 'Oku totonu ke fokotu'u 'i he fakataha hoko maí ha Palani Tokoni ki he Fakafa'ahinga Fakaetangata 'o e Tokotaha Akó. 'Oku totonu leva ke muimui'i 'e he faifale'í pe pulé 'a e faiakó mo ha kau ngāue kehe 'i he 'apiakó ke fakahā kiate kinautolu 'a e ngaahi tokoni kuo fai ki ai 'a e felotoí.

SĪPINGA UÁ: Koe'uhí ke tufa atu 'a e tohi sivi tu'upaú, 'oku lau 'e he faiakó 'a e hingoa fakalao 'o e tokotaha ako takitaha, 'o hangē ko hono paaki 'i he ngaahi tohi sivi, pea kuo 'osi fakahū 'e he tokotaha ako kuo liliu tangata/fehiné 'a e hingoa mo e fetongi nauna 'oku loto ke ngāue 'akí, ki he faiakó. Koe'uhí 'oku 'ilo 'e he faiakó 'oku ngāue 'aki 'e he tokotaha akó ha hingoa kehe, 'okutotonu ke ui 'e he faiakó 'a e tokotaha akó 'aki e hingoa 'oku loto ki aí, pea 'oua 'e fakahāhāholo 'a e hingoa fakalao 'o e tokotaha akó, tatau ai pē kapau kuo 'osi fokotu'u ha Palani Tokoni ki he Fakafa'ahinga Fakaetangata 'o e Tokotaha Akó.

NGAAHI SĪPINGA 'O HA NGAahi LEKOOTI 'IKAI FAKA'OFISIALE: Lisi 'o e kalasí, kaati id 'o e tokotaha akó, tohi fakata'ú, lisi fakakalapú mo e ngaahi fakamatalá, ngāue 'a e tokotaha akó, mo e ngaahi polokalama faka'osiakó.

Ako Fakatu'asinó

'Oku 'ikai totonu ke ta'ofi ha tokotaha ako kuo liliu tangata/fevine mei ha faingamālie ke kau ki ha ako fakatu'asino. 'Oku totonu ke faka'atā 'a e fānau akó ke nau kau ki ha kalasi 'ekitiviti fakamālohisino mo ha ngaahi sipoti 'a ia 'oku vahe'i ki ha fakafa'ahinga fakaetangata, 'o fakatatau mo honau fuofua fakafa'ahinga fakaetangatá.

SĪPINGA 'ULUAKI: 'Oku loto ha ta'ahine liliu tangata/fevine (mei he tangata ki he fevine) ke hulohula ki he kongá ma'á e tamaiki feviné lolotonga ha kongá PE loki hulohula. 'Oku totonu ke faka'atā ki he tokotaha akó ke hulohula ki he kongá ma'á e feviné.

SĪPINGA UA: Lolotonga ha 'iuniti PE 'i he soká, 'oku vahevahe 'e he faiakó 'a e kalasí ki he va'inga takitaha 'o fakatatau ki honau fakafa'ahinga fakaetangatá. 'Oku loto ha fevine 'ikai liliu tangata ke va'inga 'i he taha 'o e timi e tamaiki tangatá. 'Oku totonu ke faka'atā ke lava 'e he tokotaha akó 'o va'inga 'i he timi tangatá.

Ngaahi Sipoti Fe'au'auhi

'Oku lolotonga alea 'a e Potungāué fekau'aki mo e palopalema ko 'ení. Ki ha fa'ahinga fehu'i, kātaki fetu'utaki kia Nicole Isa-Iijima, Mataotao Title IX 'i he (808) 784-6325 pe ko e ngaahi nouti lotus.

Teuteú

'Oku totonu ke faka'atā 'a e fānau ako kotoa pē ke nau tui e vala 'oku nau fili ki ai, neongo pe 'oku muimui ki he tukufakaholo 'o e ngaahi fakakaukau ki he fakafa'ahinga fakaetangatá, ka kuo pau ke 'ikai ke ne maumau'i e tu'utu'uni 'a e akó ki he teuteú. 'Oku totonu ke 'atā 'a e ngaahi tu'utu'uni ki he teuteú mei he fakapalataha ki ha fakafa'ahinga fakaetangata. 'E lava ke tui 'e he fānau akó 'a e teunga 'oku muimui ki honau fakafa'ahinga fakaetangatá mo hono fakahaa'i 'o e fakafa'ahingá. 'Oku 'ikai totonu ke fakamālohi'i 'e he kau ngāue 'i he 'apiakó 'a e tu'utu'uni ki he teuteú 'o mamafa ange ki he fānau ako liliu tangata/feviné mo e fakafa'ahinga fakaetangata tau'atāiná. 'Oku faka'aonga'i 'eni ki he teuteu 'i he 'apiakó pehē ki he ngaahi 'ekitiviti fakafiefia mo kaunga ki he akó.

SĪPINGA 'ULUAKÍ: 'Oku a'u mai ha tokotaha ako tangata ki he akó 'oku tui kofu. Tukukehe kapau 'oku maumau'i 'e he kofú 'a e tu'utu'uni e akó ki he teuteú, 'oku 'ikai totonu ke fekau e tokotaha akó ke liliu.

SĪPINGA UA: Ko ha tokotaha ako tangata 'oku tali ke hū ki he timi fakakaekae (cheerleader) pea 'oku loto ke ne tui e teunga fakakaekae feviné. Tatau ai pē pe 'oku liliu tangata/fevine 'a e tokotaha akó pe 'ikai, 'oku totonu ke faka'atā 'a e tokotaha akó ke tui ha teunga 'oku fili ki ai. 'Oku 'ikai ke 'uhinga 'eni ia, 'oku totonu ke lava e tokotaha akó 'o hū ki he falemalōlō mo e loki fetongi 'o e tamaiki feviné. Mahalo ko e tokotaha ako 'oku fakafa'ahinga fakaetangata tau'atāiná 'oku 'ikai ko ha tokotaha liliu tangata/fevine. Ko ha sitepu hoko lelei ke 'i ai ha fakataha mo e tokotaha akó ke mahino lelei ange 'a e fakafa'ahinga fakaetangata 'o e tokotaha akó.

SĪPINGA TOLU: Ko ha tokotaha ako 'oku ngalingali ko ha fefine, 'oku fakatokanga'i 'e ha tokotaha ngāue 'i he akó 'okú ne tui ha talausese ngakōkō 'oku 'asi mai ai 'a e vala loto 'o e tokotaha akó. Koe'uhi 'oku maumau'i heni 'a e tu'utu'uni ki he teuteú, neongo pe ko e hā 'a e fakafa'ahinga fakaetangatá, 'e malava ke tautea'i 'a e tokotaha akó 'i he'ene maumau'i 'a e tu'utu'uni ki he teuteú.

SĪPINGA FĀ: Ko ha tokotaha ako 'oku ngalingali ko ha tangata, 'oku tui mai ki he akó ha falani kavei. 'Oku pehē 'e he tu'utu'uni 'a e akó ki he teuteú, 'oku 'ikai taau 'a e falani kavei ki he tamaiki tangatá, ka 'oku ngofua ki he tamaiki fefiné kapau 'oku matolu lelei 'a e kavei. He 'ikai lau 'oku ta'etaau 'a e kavei 'i he falani kavei 'o e tokotaha akó kapau na'e tui 'e ha tokotaha ako 'oku ngalingali ko ha fefine. 'I he tūkunga ko 'ení, 'oku totonu ke faka'atā 'a e tokotaha akó ke ne tui 'a e falani kavei pea 'oku totonu ke monomono 'e he akó 'a e tu'utu'uni ki he teuteú ke lava 'o tau'atāina mei he fakapalataha ki ha fakafa'ahinga fakaetangata pau.

Ngaahi 'Ekitiviti Kehe 'oku Fakatefito 'i ha Fakafa'ahinga Fakaetangata

'Oku totonu ke faka'atā 'a e fānau akó ke nau kau atu ki ha fa'ahinga 'ekitiviti pē ki ha fakafa'ahinga fakaetangata pe muimui ki ha lao, tu'utu'uni, pe ko ha va'inga 'oku fenāpasi mo honau fuofua fakafa'ahinga fakaetangatá.

SĪPINGA 'ULUAKÍ: 'Oku fie kau ha ta'ahine liliu tangata/fefine (mei he tangata ki he fefine) 'i he fe'auhi ki he kalauni kuini 'i he hulohulá (prom queen). 'Oku totonu ke faka'atā 'a e tokotaha akó ke kau 'i he fe'auhi ki he kalauni kuini 'i he hulohulá pea 'ikai totonu ke ta'ofi mei ha'ane fe'auhi ki he tu'i 'i he hulohulá makatu'unga 'i he tu'unga fakasekisuale 'i hono fanau'í.

SĪPINGA UÁ: Kuo fokotu'u 'e he fānau akó ha faka'ali'ali fakakalasi ki he kau Junior kotoa pē lolotonga ha pep rally. 'Oku 'i ai ha ngaahi kulupu kehekehe 'i he faka'ali'alí 'a ia 'oku nau faka'ali'ali ha ngaahi tu'unga kehekehe makatu'unga 'i he fakafa'ahinga fakaetangatá. 'Oku totonu ke faka'atā 'a e fānau ako liliu tangata/fefiné ke nau kau ki he kulupu 'oku fakafa'ahinga fakaetangata kinautolu ki aí, e.g., 'oku totonu ke faka'atā ha ta'ahine liliu tangata/fefine (mei he tangata ki he fefine) ke kau ki he kulupu 'a e tamaiki fefiné, pea 'oku totonu ke faka'atā ha tangata liliu tangata/fefine (mei he fefine ki he tangata) ke kau 'i he kulupu 'o e tamaiki tangatá.

SĪPINGA TOLÚ: 'Oku fie 'ahi'ahi ha fefine liliu tangata/fefine (mei he tangata ki he fefine) ki he Women's Ensemble, ko ha kulupu hiva tu'ukimu'a 'i he akó. 'Oku totonu ke faka'atā 'e he faifale'í/faiakó 'a e tokotaha akó ke 'ahi'ahi pea 'oku 'ikai totonu ke sivisivi'i faingata'a ange pe ma'ama'a ange 'i he fānau ako fefine kehé.

SĪPINGA FAÁ: 'Oku kole 'e ha fefine liliu tangata/fefine (mei he tangatá ki he fefiné) ke tui e lanu 'o e teunga faka'osi akó 'oku kaunga ki he tokolahi 'o e fānau ako fefiné. 'Oku totonu ke faka'atā 'a e tokotaha akó ke ne tui 'a e teunga faka'osi ako 'oku kaunga ki he tamaiki fefiné.

Ngaahi Fāmili 'i he 'Apiakó

Kamata 'i he ta'u fakaako 2016-17, 'oku totonu ke fakahoko 'e he ngaahi akó 'a e ngaahi me'á ni:

1. Tufa atu ha fanongonongo fakata'u ki he fānau ako kotoa pē, kau ai 'enau mātu'á/tauhi fānaú, 'o fakahā kiate kinautolu 'a e ngaahi totonu 'o e fānau ako liliu tangata/fefine ke kole ha ngaahi tokoní. 'Oku totonu foki ke kau 'i he fanongonongó 'a e lea 'okú ne tākiekina ha tokotaha ako 'oku 'i ai ha'ane ngaahi hoha'a kau ki he totonu fakatautahá, ke fetu'utaki ki he akó. 'E hoko 'a e fanongonongo fakata'u ko 'ení ko ha fanongonongo ki ha (a) fānau ako

Peesi 12

liliu tangata/fefine mo honau ngaahi fāmīlī kau ki he'enua ngaahi totonu mo e founa ke kamata'i ai ha fa'ahinga tokoni pehē; mo ha (e) fānau ako 'ikai liliu tangata/fefine mo honau ngaahi fāmīlī, 'oku 'i ai ha ngaahi tokoni pehē ma'á e fānau ako liliu tangata/fefine.

'Oku totonu ke tufa 'a e fanongonongo fakata'ú 'i he kamata'anga 'o e ta'u fakaako takitaha. 'E hoko hano fakatatali hono tufa 'a e fanongonongó 'i he taimi pē 'oku kamata'i ai 'e ha tokotaha ako ha kole tokoni, ke 'ilo'i ai ha fa'ahinga tokotaha ako pehē, 'o iku ki hano maumau'i e totonu fakatautaha ki he tokotaha ako liliu tangata/fefine.

Vakai ki he Attachment B ki ha sīpinga 'o e lea ki he fanongonongo fakata'ú.

2. Fakakau 'a e fakamatala ko 'enī 'i he'enua tohi fakahinohinó ke fakahā ki he ngaahi fāmīlī 'i he akó:

'Oku totonu ke talanoa 'a e fānau ako liliu tangata/fefine ki he'enua faifale'i 'o kapau 'oku 'i ai hanau ngaahi fehu'i pe hoha'a kau ki he ngaahi tokoni ma'a 'enua fakafa'ahinga fakaetangatá, kau ai 'a e hingoá, fetongi nauná, fakahaa'i 'o e fakafa'ahingá, ngaue 'aki 'o e ngaahi falé, pe ko e kau atu ki he ngaahi 'ekitivi'i 'oku vahe'i ma'á e ngaahi fakafa'ahinga fakaetangatá.

'I he kamata ke fakalalaka mo fokotu'u 'e he ngaahi akó 'a e ngaahi tokoni ma'á e fānau ako liliu tangata/fefine, 'e 'i ai e vaha'ataimi ke fai ai 'e he kau faiakó, kau ngāue, fānau akó, mo e ngaahi mātu'á ha liliu. 'Oku totonu ke 'ai 'e he ngaahi akó ke 'i ai ha kau faifale'i mo ha kau pule ke nau alea'i ha ngaahi me'a 'e ala foua 'e he tokotaha akó pea 'oku totonu ke nau ngāue ko ha fāmīlī 'i he akó, ki hono fakatupulaki e akó mo fakatokanga'i e ngaahi 'uhinga ki he ngaahi fakahinohino ko 'enī, pea 'i he taimi tatau, 'oku nau malu'i 'a e totonu fakatautaha mo e tu'unga 'ikai fakahāhāholo 'o e tokotaha ako liliu tangata/fefine fakafō'ituituí.

Ka ai ha'o ngaahi fehu'i, fiema'u ha fakamatala makehe, pe fie 'ilo ki ha ngaahi tūkunga 'oku fiema'u ke talanoa'i fakatautaha e me'a 'oku hokó, kātaki fetu'utaki kia Beth Schimmelfennig, Acting Director of the Civil Rights Compliance Office pe ko Nicole Isa-Iijima, Title IX Specialist 'i he (808) 784-6325.

Ngaahi Ma'u'anga Tokoní

Gay, Lesbian, Straight Education Network (GLSEN), <http://www.glsen.org>

Gender Spectrum, <https://www.genderspectrum.org>

Potungāue Ako US, 'Ōfisi 'o e Totonu Fakatautahá, http://www2.ed.gov/about/offices/list/ocr/docs/tix_dis.html

US Department of Education, Office of Civil Rights, October 26, 2010 "Dear Colleague Letter"
<http://www2.ed.gov/about/offices/list/ocr/letters/colleague-201010.html>

State of Hawaii Board of Education Policy #305.10 (fka Board of Education Policy #4211) <http://www.hawaiiboe.net/policies/4200series/Pages/4211.aspx>